

תוכנית חיסול

ידיעות אחרונות, 24 שעות, 25.3.2007

הגיע לידי מסמך, שהגישו ראשי האוניברסיטאות לוועדת שוחט, הבוחנת את עתידה של ההשכלה הגבוהה בישראל. כותרתו של המסמך ארוכה משהו, אך מעוררת ציפיות: "עידוד מצוינות אקדמית במחקר ובהוראה, תגמול דיפרנציאלי תומך איכות וקליטת סגל איכותי במוסדות". מי יכול לתאר לעצמו שמאחר־רי המילים היפות האלה מסתתרת תוכנית לחיסול כוחם הארגוני ועצמאותם של אנשי האקדמיה בישראל? המסמך מדבר על דרגה חדשה, "פרופסור מן המניין מדרג ג'", שמיועדת – כך לשון המסמך – ל"כוכבים". נתעלם מהשימוש בשפת ערוץ 2 במסמך שאמור לחרוץ את גורל המחקר בישראל. מטרידה יותר משמעות ההצעה: אם תיושם, תתפתח באוניברסיטאות שכבה דקה של פרופסורים מיוחסים בחוגים מניבי הכנסות, כמו מינהל עסקים ומשפטים, שעה שמרצים בחוגים הנחשבים ל"נטל" על המערכת, כמו החוג למקרא, החוג לשפה ולספרות ערבית, פיזיקה או מתמטיקה, יישארו יתומים. שיווי המשקל בין הראוי לפופולרי יישחק. באקדמיה הישראלית יהיו כוכבים, אבל רוח לא תהיה בה.

המסמך מדבר על מתן סמכות להנהלות האוניברסיטאות לגייס "מספר קטן" של חברי סגל בחוזים אישיים בתחומים נדרשים. הניסיון שהצטבר במחוזות אחרים מלמד, שמרגע שנפרץ שער החוזים האישיים – לא ניתן לעצור את הסחף. אם תיושם ההצעה, יושם קץ לאיגוד המקצועי של חברי הסגל האקדמי. התוצאה תהיה פגיעה הדרגתית בתנאי ההעסקה של המרצים וביכולתם לעמוד על זכויותיהם.

המסמך מציע "תוספות שכר עבור תרומה בולטת להוראה איכותית". ניסוח מפתה ביותר; אלא שיישומה של ההצעה יעניק להנהלות האוניברסיטאות סמכות בלעדית לחרוץ מה יהיה גובה משכורותיהם של המרצים. סמכות כזו תחסל את הנכס העיקרי שממנו נהנים כיום אנשי אקדמיה שהוכיחו את עצמם וזכו בקביעות: החופש המחקרי והמחשבת. מרגע שהזכות לקבוע את גובה המשכורות תימסר לידי ועדים מנהלים, ייאלצו מרצים לחשוב פעמיים לפני שיעסקו בתחומי מחקר שנויים במחלוקת או לפני שיביעו עמדות מדעיות אונגרדיות. האקדמיה הישראלית תהפוך למאולפת.

הבעיות של אוניברסיטאות המחקר בארץ ידועות: המעבדות ישנות, הספריות מדולדלות, תקציבי המחקר מקוצצים, אין די תקנים, לכן מוחות מבריקים נאלצים לחפש את מזלם מעבר לים. מדהים להיווכח שמנהלי האוניברסיטאות סבורים שפתרון הפלאים לבעיות האלה נמצא ב"חוזים אישיים" – אותה מילת קסמים, שכשלה במחוזות אחרים והביאה את החברה הישראלית אל תהום האדישות וההתפוררות.

רגע לפני שהתוכנית לשבור את כוחו תתממש, הכריז הסגל הבכיר באוניברסיטאות על סכסוך עבודה לקראת שביתה. אין להתבלבל: המאבק הפועם אינו על תנאי העסקה. המאבק הוא על זכותם של אנשי האקדמיה בישראל לחקור וליצור ללא מוראם של פקידי האוצר. ■

פרופ' זהר שביט מרצה ביחידה למחקר התרבות באוניברסיטת ת"א